

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1925. XLII. évfolyam, 1—8. sz.

W. KRAG: *Wittenberger Stammbucheinträge in der Bayerischen Staatsbibliothek München*. MELANCHTON, BUGENHAGEN és SARTORIUS érdekes könyvbejegyzéseit ismerteti. — I. WOLF: *Ein bisher unbekannter Spottdruck auf das Augsburger Interim*. A német reformáció első évtizedeinek gúnyirodalma egy újabban felfedezett fametszeti egyleveles nyomtatvánnyal gazdagodott, mely az első zsolnárt utánzó gúnyverset és annak dallamát adja a művészkézrajzolta pápista és lutheránus alakok ajkára. A metszet művészettörténeti szempontból is figyelmet érdemel. — A. SCHNEIDER: *Neu erworbene Holtei-Handschriften*. A költő kézirati hagyatékából gazdag gyűjtemény került a breszlai állami könyvtárba, melyben különösen a sokoldalú levelezés értékes. — G. MOLDENHAUER: *Handschriftenbestände in Portugal*. A sok viszontagságon keresztülment portugál könyvtárak, részben még feldolgozásra váró kéziratgyűjteményeinek bibliográfiáját sorolja fel. — E. DRAHN: *Pseudonyme von Autoren Russlands*. Adalékok a XIX—XX. századbeli orosz forradalmi mozgalmak álnévű íróinak névsorához. G. PRAUSNITZ: *Eine Bilderhandschrift des XIII. Jahrhunderts*. A breszlai állami könyvtár szépen illuminált psalteriumának meghatározásával foglalkozik. — R. FICK, W. FRELS, M. WEBER és G. LEYN: *Zur Frage der Zentralkatalogisierung* cím alatt folytatják a címtározás központosításának, illetve a berlini címnyomatok és a leipzig Wöchentliches Verzeichnis szelvényei egyöntetű felhasználásának tárgyában hosszabb ideje folyó vitát. A kérdésnek, melyet az egymás után következő wernigerodei, kasseli, regensburgi és a legutóbbi erfurti könyvtárosértekezleten már előbb is részletesen vitattak, kétségtelenül nem könnyíti a végleges eldöntése. Azzal a nagy előnnyel szemben, hogy a nyomtatott címmások felhasználása bizonyos munkamegtakarítást jelent és fokozza a könyvtárak használatának oly kívánatos egyöntetűségét, kétségtelen hátránya, hogy a berlini vagy leipzig címeknek minden más könyvtár csak kisebb hányadát használhatja fel — a kérdéses könyvek beszerzésének árnyában — a címkék beérkezésére hosszabb ideig várni kell, kikeresésük hosszadalmas és végül is mivel a könyvtárak úgysem kizárólag német anyagot szereznek be, a külön címtározási munka sok esetben amúgy sem küszöbölhető ki. — S. HAUSMANN: *Die Zerstörung der alten Stadtbibliotheken zu Strassburg*. Erélyesen utasítja vissza a francia szolgálatban álló E. WICKERSHEIMER vádját, hogy a német hadsereg szándékosan pusztította el 1870-ben a strassburgi könyvtárat, sőt e tett 44 éves fordulóját a löweni könyvtár elpusztításával ünnepelte meg. Az ostrom idején a műértékű épületek lehető védelemben részesültek s bizonyos, hogy a dominikánus templommal együtt elégett könyvtár akaratlan pusztulását a német tudományos világ fájlalta legjobban.

Mindenkinek élénk emlékezetében lehet még ma is az a lelkes buzgalom, amely BARACK kezdeményezésére olyan tekintélyes könyvgyűjteményt hozott össze a vesztéség pótlására és oly mintaszerű modern könyvtárpalotát épített, hogy a strassburgi új könyvtár Berlin és München után, különösen értékes kéziranyagával, a harmadik legnagyobb könyvtára lett egész Németországnak. Hogy ezt a színvonalát a francia uralom alatt is meg fogja tudni őrizni, azt a francia könyvtári viszonyokat ismerve legalább is kérdésesnek tartjuk. — M. STOIS: *Das Recht der Pflichtexemplare, mit besonderer Berücksichtigung des Deutschen Rechts*. Alapos áttekintés a kötelezpéldányi jog történetéről, a beszolgáltatók és a beszolgáltatás tárgya, valamint a beszolgáltatások módjainak elvi kérdéseiről a mai német jogszokások szerint. A birodalom erős tagozottsága folytán, a kérdés mai megoldásánál, a gyakori javítások ellenére is még igen sok kívánni való marad, ezért a törvény megfelelő reformjára sürgős szükség van. A reform súlypontja természetesen az egységes jogi felfogás keresztülvitelén nyugodni minden német államban. Az a legcélszerűbb végleges megoldási mód azonban, hogy az egész nyilvántartás központilag intéztesse és az összes kötelezpéldányok egy példánya egy központi állami könyvtárban őriztesse meg, ma még távolibbnak látszik, mint valaha. — G. A. BREIN: *Entwicklungslinien des spanischen Bibliothekswesens*. Az utolsó évtized a spanyol könyvtárügy jelentékeny fejlődését mutatja, de még mindig sok tennivaló akad, hogy a könyvtárak az általános népműveléspolitiká minden kívánalmának megfeleljenek. Különösen figyelemreméltó a könyvtárak egységes központi szervezete. A szak-katalógosok alapjául a módosított decimálrendszer fogadták el. — R. GRADMANN: *Zentralisation und freie Entwicklung*. Éleshangú vita a G. LEYH védelmezte teljes központositás ellen. — P. VOLK: *Baron Hübsch und der Verkauf der Lütticher St. Jakobsbibliothek (1788)*. A darmstadti Landesbibliothek meglehetősen sok kéziratot őriz, melyek a lüttichi bencésapátság könyvtárából származnak. Ezek egy részét br. HÜBSCH, az érdekes életű bibliofil adta volt el a könyvtárnak, a többieket pedig végrendeletében ajándékozta oda. Különösen érdekesek a báró kézirataiból most előkerült ármegállapítások. — E. ECKHARDT: *Statistik der ausländischen Zeitschriften der Universitätsbibliothek zu Freiburg*. A freiburgi könyvtár 1914 óta 1352 külföldi folyóiratot járát, melyeknek különböző szempontból összeállított statisztikája jellemző adatokat mutat. Az Északamerikai Egyesült Államokban egyedül csaknem több tudományos folyóirat jelenik meg, mint Németország nélkül az egész Európában. Hasonló az arány a természettudományok javára a többi tudományokkal szemben. — B. SEUFFERT: *Bibliothek und Archiv auf Schloss Nikolsburg in Mähren vor 1645*. A DIETRICHSTEIN hercegi család igen gazdag könyvtárat gyűjtött össze *Nikolsburgban*, mely 1572-ben a kányaföldi KERECSÉNYI-család birtokából került kezére. A könyvtár a harmincéves háború idején 1646-ban és később nagy károkat szenvedett. Legnagyobb részét a svédek vitték el zsákmányként az olmüci szerzetesrendek könyvtáraival együtt, a maradvány pedig szanaszét szóródott. A család mostani nagy könyv- és levéltára újabb szerzemény. — A. SCHMIDT: *Ein Evangeliar aus St. Jakob in Lüttich*. A darmstadti Landesmuseum br. HÜBSCH gyűjtéséből igen szép elefántcsontkötésű evangéliumos könyvet őriz, mely

előbb a lüttichi St. Jakob apátság tulajdona volt. — A. LYSÉN: *Ein «verbesserter Index» zum systematischen Katalog*. Könnyen vitatható vélemény a rendszócímtárak érdekében, mely szerző szerint egyszerűbb eszközökkel csoportosítja az egyes részletkérdések irodalmát, mint a legjobb szakkatalógus. Elfelejteti azonban, hogy a rendszócímtár épen a könnyű áttekintést teszi lehetetlenné az egyes szakok felett, másrészt pedig, ha a rendszők teljesen egységes megállapításuk, akkor maguk is nehézkes ellenőrző indexre szorulnak. Ezekkel szemben a jó szakrendszer a legteljesebb részletezést és az általános művek összefoglalását egyaránt könnyűvé teszi, az egyes írókra, vagy földrajzi címekre vonatkozó sokirányú irodalmat pedig egy nominális indexxel még jobban nyilváníthatja, mint a bizonytalan szerkezetű rendszócímtárak. — R. HOECKER: *Der 21. Bibliothekartag in Freiburg vom 2—5. Juni 1925*. A német könyvtárosok egyesülete, mely már 25 évi működésre tekinthet vissza, ez évben Freiburgban gyűlt össze, hogy a legújabb felmerült könyvtári problémákat megvitassa. — F. SCHMID: *Weitere Betrachtungen zum alphabetischen Fachkatalog (Schlagwortkatalog)*. Megjegyzések F. EICHLERNEK a múltévi erfurti szakértekezleten a rendszócímtárakról tartott előadására. Az elavult rendszerű szakképzések mind hangosabb kritikát hívnak ki maguk ellen, de a reformtörekvések korántsem egységesek. SCHMID helyesen jegyzi meg, hogy a rendszócímtárak összeállításához nem általános irányelvek megállapítására van szükség, hanem maguknak a rendszavaknak az egyöntetű leszövegzésére, hogy az önkényes szétválasztások zavart ne okozhassanak. Ez pedig — azt hisszük — aligha fog sikerülni. — J. VÉGH: *Bibliotheca Apponyiana*. Gróf APPONYI Sándor bibliofil törekvéseinek és nagyértékű gyűjteményének rövid, de jellemző ismertetése.

Zeitschrift für Bücherfreunde. 1925. Heft 1—2. Hans HOF: *Charakteristische Fleckenschäden in alten Drucken*. Régi nyomtatványokat csak akkor restaurálhatunk komoly eredménnyel, ha az esetleges foltok vagy rongálódások eltüntetése mellett a papiros anyagát veszélyeztető mikroorganizmust is elpusztítjuk. Először is azt kell tudnunk, hogy a csontenyvvvel impregnált 1800 előtti papirosok enyvezése rendkívül sok káros baktériumnak a melegágya. Az erősen higroszkopikus papirban ugyanis a nedvesség hatására idővel sárgás bomlástermék fejlődik, mely a papirost egészen foltossá és barnává teheti. Ezek a foltok azonban nem úgynevezett vízfoltok, mint korábban hitték, hanem, mint azt egyszerű kísérlettel is megállapíthatjuk, terjeszkedő gombatelepek. Hogy ez a bomlási folyamat mennyire veszélyezteti a régi könyveket, azt erősen elárulják a különböző antiquár- és aukciókatalógusok, melyekben a felsorolt könyvek jórésze foltos és hibás, tehát jóval értéktelenebb, mint lehetne. A könyvek eme kétségtelen veszedelme sürgőssé teszi, hogy a könyvtárak minél komolyabb figyelmet fordítsanak a renoválási munkálatokra. Annál is inkább fontos ez, mert a könyveken kifejlődő és szabad szemmel nem látható gombafajok az egészséges könyveket is megtámadják. HOF, aki a kérdéssel már régen foglalkozik, cikkében kilenc gyakoribb könyvbetegségfajt sorol fel és fényképeken is bemutatja azok jellemző tüneteit. Elővigyázatos eljárással azonban még idejekorán meg lehet menteni a könyvek porladozó papirosanyagát. Azért minden múzeális könyvtárnak erkölcsi kötelessége, hogy

célszerűen berendezett könyvrestauráló laboratóriumról gondoskodják és a könyvek pusztulását minden eszközzel megakadályozza. — WILHELM OLBRICH: *Die Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart*. Az 1839-ben alapított stuttgarti «Litterarische Verein» tulajdonképen a legelső tudományos német bibliofil-egyesület. A legjelesebb germanisták fogtak össze, hogy a hozzáférhetetlen irodalmi értékeket sorozatos kiadvány alakjában kiadják. 1892 óta folyik ez a munka, mely az értékes kiadványoknak hosszú sorával nagyon szép eredményeket ért el. Az eddig megjelent 266 kötet a régi német irodalmon kívül a régi francia és spanyol irodalmat is felöleli s történelmi tárgyú műveket is tartalmaz. Egyes kötetei valóságos ritkaságszámba mennek már, azért fokozatosan gondoskodik az egyesület az újabb kiadásokról is. OTTO CLEMEN: *Unbekannte Drucke von Jakob Cammerländer*. A strassburgi híres könyvnyomtató munkáiból, ki 1532—1546 közt a hitújítás legmozgalmasabb korában dolgozott, újabb öt vegyestartalmú kiadvány került elő. — ERICH EBSTEIN: *G. A. Bürger, G. F. G. Unger und Chr. Fr. Voos: Új adalék BÜRGERnek és kiadójának kapcsolatáról*. — HEINRICH KLENZ: *Literarische Fälschungen und Mystifikationen*. Az irodalmi hamistók érdekes felsorolása a XVI—XVIII. századból. — ALFRED STERN: *Erinnerungen an Eduard Grisebach*. A költő barátjának visszaemlékezései, GRISEBACH néhány jellemző levelével és egy kiadatlan költeményével. — MAX SPETZ: *Die Nachdruckfrage von Grimms Hausens «Simplicissimus» und «Courage»*. GRIMMELSHAUSEN munkáinak 1669. évi jogosítatlan utányomásáról. — OTTO GLAUNING: *Die deutschen Buchdrucker des 15. Jahrhunderts im Ausland*. A könyvnyomtatás föltalálása után a német könyvnyomtatók messzi külföldre is elkerültek. Különösen sokan települtek meg Itáliában, hol nemcsak a nagyobb városokban éltek nagyobb számmal, de jutott belőlük a kisebb városokba is. Angliát meglehetősen elkerülték, Franciaországban, Spanyolországban és az északi államokban azonban ők terjesztették el az új mesterséget. Franciaországból rövidesen kiszorította őket a franciák versenye, de a többi államokban sokáig megtartották a vezérszerepet a könyvnyomtatás terén. — ERNEST MÜLLER: *Die Sammlungen im Kloster Maibingen*. A forgalomtól távol eső bajorországi kolostor könyvtárának értékeit csak újabban kezdik felismerni és nagyobb figyelemmel kíséni. A könyvek állománya 110.000 kötetre rúg, ebben azonban a 15. századi kéziratok és őnyomatványok tekintélyes számot vesznek. Különösen értékes a *Nibelungen Lied* korai kézírata. Gyönyörű gyűjteménye van a könyvtárnak rézmetszetekből is. WERNER DEETJEN: *Spenden aus der Weimarer Landesbibliothek*. Jellemző adatok a leipzig-i tudós köréről GOETHE ifjúkorából.

Archiv für Buchgewerbe. 1925. Heft 1—7. MARTIN KURZ: *Bibliophilie in Spanien*. A katalán bibliofil törekvések története 1840-ben *En Joaquim Rubio y Ors* antológia kiadásaival kezdődik és AGUILÓ, MASSÓ, MIGUEL és a *Societat Catalana de Bibliòfils* irányítása mellett szép fejlődést mutat ma is. A bibliofília maga eszközeivel is támogatja a katalán emancipációs törekvéseket. — HANS H. BOCKWITZ: *Von der Staatl. Kunstbibliothek in Berlin*. A berlini iparművészeti könyvtártól most búcsúzott el igazgatója PETER GENSEN. Neki köszönhető, hogy a könyvtár a német könyvművészet rendkívül gazdag anyagát gyűjtötte össze és így

annak valóságos fegyvertárává válhatott. — *Exlibris von MATHIEU MOLITOR Leipzig*. Az exlibrisgyártás mai tömegmunkájában idestova ritka lesz az igazán művészi rajz. MATHIEU MOLITOR exlibrisei ezek közül valók és különösen egyszerű vonalvezetésükkel tűnnek ki. — ROBERT VOIGTLÄNDER: *Ein Jahrhundert Börsenvereine der Deutschen Buchhändler*. 1825 április 30-án, csaknem olyan gondterhes időkben, mint ma, alakult meg a *Börsenverein*, mely ma már a legtökéletesebb szervezetszerű könyvforgalmi intézmény a világon. Úttörő munkát kellett végeznie, különösen a szerzői jogvédelem, a könyvtárak szabályozása és a bizományi üzletek terén, de sikerrel oldotta meg úgy e nagyobb feladatokat, mint a számtalan aprót. Tagjainak száma a száz év alatt 103-ról 4850-re szaporodott, melyek közül kb. 900 a külföldi. Hogy az egyesület a magára vállalt nagy feladatokat kellőképpen megoldhassa, példás egyetértéssel osztózik a munkában a szűkebbérdeklődésű szakegyesületekkel, mint pl. a *Deutsche Verlegerverein*-nal, *Deutsche Buchhändlergilde*-vel stb. Feladatát még mindig nem oldhatta meg. A világháború óta új munkateljesítmények előtt áll, jóval nehezebb körülmények között, mint bármikor. — ANNEMARIE VOIGT-MEINER: *Signete der Frühzeit mit Buchdruckerpressen*. Érdekes tanulmány a könyvsajtó ábrázoló XVI. századbeli régi nyomdászjelvényekről. — *Gutenbergmuseum und Gutenberggesellschaft in Mainz 1900 bis 1925*. Huszonöt éves jubileumát ünnepelte ezidén a *Gutenbergmuseum* és *Gutenberggesellschaft*, melyeket 1900-ban GUTENBERG születése 500 éves évfordulójának alkalmával alapítottak. Bár az elmúlt 25 évnek csak alig fele jutott a békés munkára, mindkét intézmény szépen fejlődött. A múzeum régi és modern részre oszlik és szép gyűjteménye van a nyomtatás legkorábbi emlékeitől kezdve a modern könyvművészeti értékekig. A társaság pedig kiadványainak négy sorozatában eddig 44 művet jelentetett meg. — OTTO PELKA: *Der Ornamentstich und seine Bedeutung für das Buchgewerbe*. A díszítményrajzok gyűjtésével és azok céltudatos csoportosításával a könyvnyomdászat az útmutató fontos szerepét vállalhatja az összes iparművészeti ágak között.

DR. NYIREŐ ISTVÁN.

Le Bibliographe Moderne. 22-ik kötet. 1924 jan.—1925. június. Páris. A. Picard. 1924. 8-r. 96 l. A címben foglalt tudományágat e folyóirat úgy a könyvtárakra, mint a levéltárakra terjeszti ki. A másfélévre szóló vékony füzet, tanulságos bizonyítéka annak, hogy a háború utáni súlyos gazdasági viszonyok a francia folyóiratokkal is éreztette hatását. Az előttünk fekvő hármas füzet legnagyobb része levéltári ügyekkel foglalkozik. Robert LATOUCHE: A szárd uralom alatti nizzai községi levéltárak szervezetére és kezelésére vonatkozó kormányzati rendeleteket ismerteti, Jacques SOYER pedig a Loiret kerületi levéltárakban őrzött uralkodói oklevelek kritikai kiadását fejezi be. Egyedül M. PRINER foglalkozik a könyvvel s leírja a párisi Bibliothèque Nationale, Fonds lat. 848. számú misszálját s kimutatja, hogy azt minden valószínűség szerint VII. Kelemen pápa részére írták. E minket kevésbé érdeklődő cikkeknél nagyobb figyelmet érdemelnek a levéltári és könyvtári krónikák, amelyekben rövidre összefoglalva mondják el azt, mit a francia és az idegen könyvtárak és levéltárak munkájáról tudnak. S ebben rólunk is van megemlékezés elsősorban a «Revue des Etudes Hongroises et finno ougriennes (ECKHARDT Sándor cikke

és GULYÁS Pál dolgozata) alapján, továbbá GRAGGER Róbert egyik önállóan megjelent füzeté révén. Mondanunk sem kell, mily nagy fontosságú reánk, magyarokra, hogy a külföld a Magyarországon folyó munkákról helyesen tájékoztassék. Ezt azonban csak külföldön idegen nyelven írt, jól szerkesztett s pontosan megjelenő folyóiratokkal lehet elérni. A kezdeményező lépéseket már megtették s ezek eredménnyel biztatnak. A «splendid isolation»-t, sajnos, nem engedhetjük meg magunknak.

I. K. dr.

A SZERKESZTŐSÉGHEZ BEKÜLDÖTT KÖNYVEK:

Szent István-Társulat, Budapest: MIHÁLYFI Ákos: Giesswein Sándor emlékezete. (A Szent István Akad. Emlékbeszédei, I. kötet, 7. sz.) — SZENT ISTVÁN KÖNYVEK: 32. sz. DÁVID Antal: Babel és Assur I. — 33. sz. FEJÉR Adorján: Római régiségek. — 34. sz. BALOGH József: Szent Ágoston, a levélíró. — 35. sz. BABURA László: Szent Jeromos élete. — 36. sz. KARÁCSONYI János: Szent László király élete. — 37. sz. MISKOLCZY István: A középkori kereskedelem története. — 38. sz. SZÉMÁN István: Az újabb orosz irodalom. — 39. sz. BÁN Aladár: A finn nemzeti irodalom története. — 40. sz. TRIKÁL József: A gondolkodás művészete. — 41. sz. KUHÁR Flóris: Bevezetés a vallás lélektanába.